

ПОЧАТКОВА ОСВІТА. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

УДК 373.51

Вікторія ЛОБОДА,

викладач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій
Сумського ОІППО

Людмила НАКОНЕЧНА,

викладач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій
Сумського ОІППО

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У представленій статті автори презентують власний досвід щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів на курсах підвищення кваліфікації, а також авторську структуру експрес-курсу «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів», що викладається на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Здійснено огляд освітнього веб-сайту «Розвиток ІКТ-компетентності педагогів Сумщини», на сторінках якого педагоги, які викладають інформатику в початковій школі, можуть знайти найрізноманітнішу інформацію – від новин до планів уроків та методичних розробок.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність, експрес-курс, веб-сайт, інформатика в початкових класах.

В данной статье авторы представляют собственный опыт по формированию информационно-коммуникационной компетентности учителей на курсах повышения квалификации, а также авторскую структуру экспресс-курса «Развитие информационно-коммуникационной компетентности учителя начальных классов», которая преподаётся на базе Сумского областного института последипломного педагогического образования. Осуществлен обзор образовательного сайта «Развитие ИКТ-компетентности педагогов Сумщины», на страницах которого педагоги, преподающие информатику в начальной школе, могут найти самую разнообразную информацию – от новостей до планов уроков и методических разработок.

Ключевые слова: информационно-коммуникационная компетентность, экспресс-курс, веб-сайт, информатика в начальных классах.

In the present paper, authors present their personal experience of formation of informational-communicational competence of teachers at advanced training courses, and authors' structure of the express-course on "The development of informational-communicational competence of elementary school teacher", which is given at the Sumy regional institute of post-graduate pedagogical education. Authors present a review of the educational webpage "Development of ICT-competence of teachers of Sumy", where pedagogues who teach Informatics in elementary school can find various information – from news to course plans and methodological materials.

Key words: informational-communicational competence, webpage, Informatics in elementary school.

В умовах зміни парадигми суспільного розвитку, переходу до інформаційного суспільства, підвищення вимог до інтелектуальних параметрів педагога інноваційна діяльність у сфері освіти дорослих набуває нового сенсу, адже саме завдяки інноваційній освіті людина спроможна підготуватися сьогодні до життя в динамічних умовах, брати участь у позитивній трансформації світу.

Під інноваційною діяльністю в системі післядипломної педагогічної освіти ми розуміємо діяльність, спрямовану на засвоєння, розробку, впровадження та розповсюдження нових ідей, змісту, технологій навчання дорослих для досягнення нової якості освітнього результату, що, зокрема, передбачає розвиток у педагогів інноваційної спроможності, яка є однією зі складових професійної компетентності педагога. Це вимагає від сучасної післядипломної освіти перепідготовки спеціалістів, здатних орієнтуватися в численних змінних потоках інформації, критичного ставлення до неї, а від педагога – вміння створювати,

обробляти та передавати необхідну інформацію, постійно самовдосконалюватися в особистісному та професійному плані відповідно до вимог розвитку суспільства. Вирішити означену проблему можна завдяки формуванню інформаційної компетентності педагога та його професійній підготовці в інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі.

Інформаційну компетентність учителя початкових класів варто розглядати як складну професійну якість, яка охоплює його мотивацію на здійснення інформаційної діяльності в освітньому середовищі початкової школи; сукупність професійно-змістових компетенцій, що забезпечують формування навчально-інформаційних умінь учнів молодшого шкільного віку; здатність до рефлексії та саморозвитку.

Зважаючи на вищевикладене, **метою нашої статті** є презентація власного досвіду щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів на курсах підвищення кваліфікації, авторської структури експрес-курсу «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів», що викладається на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, а також освітнього веб-сайту «Розвиток ІКТ-компетентності педагогів Сумщини».

Питання формування готовності педагога до використання ІКТ, досвід підготовки вчителя початкових класів у галузі інформаційних технологій висвітлено в працях Ю. О. Дорошенка, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, М. М. Левшина, О. В. Майбороди, І. М. Смирнової.

Відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 62, з 2013-2014 навчального року з 2 класу розпочалося обов'язкове вивчення предмета «Інформатика» за рахунок інваріантної складової навчальних планів. Такі нововведення вимагали не лише матеріально-технічного забезпечення навчальних кабінетів, а й, що найголовніше, завчасної підготовки вчителів. Саме тому для створення організаційно-педагогічних умов формування інформаційної компетентності вчителів початкових класів на базі Сумського ОШПО було організовано експрес-курс «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів» (для вчителів початкових класів, які викладатимуть інформатику з 2 класу). У ході проведення курсів урахувалася специфіка організації навчання основам інформаційної грамотності в початкових класах, що передбачає вікові особливості молодших школярів, а також адаптацію спеціальної термінології курсу та активне використання наочних засобів навчання.

Експрес-курс «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів»

є підготовчим курсом і являє собою скорочений системний виклад основних питань інформатики й інформаційних технологій в елементарній формі та носить світоглядний характер.

Навчальний матеріал експрес-курсу відповідає принципам диференціації та індивідуалізації, адже в ході викладання враховуються рівні педагогічної майстерності вчителя, оволодіння навичками роботи з комп'ютером, знання методики початкового навчання та педагогічний досвід слухачів.

Мету курсу автори вбачають у: виробленні єдиного підходу до забезпечення, організації та впровадження предмета «Інформатики» в початковій школі у системі загальної середньої освіти; формуванні початкових уявлень про базові поняття інформатики, сфери їх застосування в житті сучасної людини; роботі з різними програмними засобами, за допомогою яких можна розв'язувати практичні завдання з предметів, що вивчаються в початковій школі.

Складовими структури експрес-курсу є інформаційна й практична частини, а також заходи контролю.

Інформаційна частина враховує напрями професійної діяльності вчителя та покликана розкрити зміст науково-методичної інформації. Основне завдання інформаційної частини – розглянути алгоритми організації та проведення уроків інформатики, перелік та тексти основних правових документів (стандартів, законів, концепцій, програм тощо), санітарно-гігієнічні вимоги до роботи молодшого школяра з комп'ютерною технікою [3].

Практична частина спрямована на формування вмінь і навичок учителів початкових класів користуватися комп'ютерною технікою та інформаційними ресурсами й раціонально їх застосовувати в професійній діяльності; самостійну підготовку уроків засобами інформаційно-комунікативних технологій з метою підвищення мотивації та ефективності навчання.

Експрес-курс «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів» розрахований на 40 аудиторних годин, складається з восьми тем, кожна з яких являє собою самостійний, повний, логічно завершений фрагмент навчального матеріалу. Принципова новизна курсу і відсутність аналогів сприяли тому, що укладачі програми вбачали основну її мету насамперед у необхідності визначення змісту курсу, принципів його структурування та змістовного наповнення. Зважаючи на це, розподіл годин у тематичному плані носить умовний характер і може бути відкоригований чи змінений у ході роботи з групою. Структура курсу, який сьогодні викладається на базі Сумського ОШПО, представлена нами в таблиці.

**Структура експрес-курсу
«Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів»,
що викладається на базі Сумського ОШПО**

№ з/п	Назва та зміст навчальних тем	Усього годин	Кількість годин за видами навчальних занять	
			Очний компонент	
			аудиторні заняття	самостійна робота
1.	Особливості викладання шкільного предмета «Інформатика» в початковій школі	4	4	
2.	Зміст та методика викладання інформатики в початкових класах	8	8	
3.	Психолого-дидактичні основи навчання інформатики в початковій школі	2	2	
4.	Технологія та особливості роботи з електронним забезпеченням предмета «Інформатика»	8	8	
5.	Класифікація педагогічних програмних засобів. Аналіз навчально-методичної літератури з інформатики	8	8	
6.	Використання ІКТ при підготовці до уроку	2	2	
7.	Проведення практичної складової уроку інформатики з використанням програмного забезпечення	6	6	
8.	Обговорення проблем викладання предмета «Інформатика» (методичний супровід, особливості оцінювання завдань)	2	2	
Разом		40	40	

Заключний етап експрес-курсу передбачає:

- демонстрацію створених матеріалів, зокрема конспектів, дидактичних матеріалів, презентацій до уроку, фізкультхвилинок;

- проведення «круглого столу», де не лише обговорюються особливості впровадження інформатики в початковій школі, а й кожен слухач має змогу висловити свою думку з приводу проблемних питань, запропонувати свою тему для обговорення.

Специфіку викладання кожної з представлених вище тем розглянемо більш детально.

Тема 1. Зміст та структура пропедевтичного курсу, особливості організації навчально-виховного процесу в початковій школі, нормативно-правова база забезпечення курсу, санітарно-гігієнічні вимоги. Педагогічні умови засвоєння базових категорій та понять курсу з урахуванням вікових особливостей дітей, яким викладатиметься інформатика. Роль та місце інформатики у системі початкової освіти в Україні.

Тема 2. Ґрунтовний аналіз навчальної програми (зміст навчання, вимоги до навчальних досягнень учнів, зміст практичних робіт, реалізація міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, специфіка та структура уроку інформатики в початковій школі). Методика проведення динамічних вправ, методичне, дидактичне та програмне забезпечення пропедевтичного курсу інформатики.

Тема 3. Психолого-педагогічні основи вивчення інформатики в початковій школі. Психолого-дидактичний аналіз помилок учнів у ході викладання інформатики, шляхи їх попередження та усунення. Використання діяльнісної теорії навчання та тео-

рії поетапного формування розумових дій у ході вивчення інформатики [2]. Психологічні аспекти викладання інформатики в початковій школі, особливості формування інформаційної культури молодшого школяра та безпека дитини в інтернет-просторі.

Тема 4. Особливості роботи з електронним забезпеченням предмета «Інформатика». Формування в слухачів практичних навичок роботи з комп'ютерними програмами навчального призначення. Навички роботи з текстовими та графічними редакторами, програмою для створення презентацій. Уміння вчителів працювати з інформацією різних типів у мережі Інтернет, створювати поштову скриньку. Вивчення технології створення проектів та етапи виконання навчального проекту.

Тема 5. Огляд та порівняльна характеристика програмних засобів і навчально-методичної літератури з інформатики [1]. Розгляд комплексів навчально-розвивальних програм, розроблених різними колективами авторів підручників для навчання учнів початкової школи, та програм, адаптованих для навчання дітей молодшого шкільного віку (клавійатурний тренажер RapidTyping, програма для малювання TUXPAINT, алгоритмічне візуальне середовище об'єктно-орієнтованого програмування Scratch та ін.)

Тема 6. Використання ІКТ і мультимедійних технологій у ході підготовки до уроку та з метою активізації пізнавальної діяльності школярів, визначення переваг і недоліків використання інформаційних технологій на уроках у початковій школі.

Тема 7. Обрання кожним слухачем теми уроку з предмета «Інформатика» з метою розробки пла-

ну-конспекту, створення дидактичних та навчально-методичних матеріалів. Демонстрація створених розробок та проведення практичної складової уроку з використанням комп'ютерних програм, запропонованих авторами підручників.

Тема 8. Обговорення проблем стосовно впровадження предмета «Інформатика», методичного супроводу, технічного забезпечення навчальних закладів, особливостей оцінювання учнів та правил із техніки безпеки.

Таким чином, на експрес-курсах «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкових класів» робота з учителями спрямовується на розв'язання таких завдань, як підготовка педагогів до впровадження сучасних інформаційних технологій, розвиток творчих здібностей учнів, створення можливостей для особистісного та професійного зростання педагогічних працівників, застосування здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі, організацію навчального простору в кабінетах інформатики для учнів початкових класів.

Незважаючи на значні досягнення, отримані в галузі перепідготовки спеціалістів із використання інформаційних технологій у професійній діяльності, доводиться констатувати, що значна кількість педагогів при застосуванні інформаційних технологій у навчально-виховному процесі відчувають певні труднощі. У зв'язку з цим формує система післядипломної освіти в галузі інформаційних технологій потребує певних змін із метою забезпечення неперервності формування інформаційної культури вчителя. Проблема полягає ще й у тому, що інформатика в початковій школі – предмет новий і на момент його впровадження в навчальних закладах України та під час навчання вчителів на курсах перепідготовки в 2012 році не було достатньої нормативно-правової бази, навчально-методичної літератури для створення освітньо-дидактичних матеріалів до уроку. З цією метою для активізації роботи в напрямі підготовки вчителів початкових класів та підтримки індивідуальної та колективної комунікації, нала-

годження зворотного зв'язку авторами статті був створений веб-сайт «Розвиток ІКТ-компетентності вчителя початкових класів» (<https://sites.google.com/site/shodynky/>), де представлено теоретичні й методологічні аспекти викладання інформатики в початкових класах, систематизовано та розміщено матеріали, напрацьовані авторами та слухачами у ході експрес-курсів, а також запропоновано відповіді на найбільш поширені запитання, що виникають у слухачів під час навчання.

Одним із важливих факторів упровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти є вдосконалення системи підготовки фахівців, які активно використовували та використовуватимуть сучасні засоби ІКТ у навчальному процесі. На підставі вищезазначеного варто зауважити, що з позицій компетентнісного підходу рівень освіти визначається здатністю фахівця вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інформатика в початковій школі : мультимедійний посібник для вчителів початкових класів, які викладають інформатику в 2 та 3 класах / Л. М. Наконечна, В. В. Лобода. – Суми : СОІППО, 2015.
2. Особливості викладання курсу «Сходинки до інформатики» в початковій школі : навчально-методичний посібник / упор. Л. М. Наконечна, В. В. Лобода. – Суми : СОІППО, 2014. – 108 с.
3. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта» [Електронний ресурс] / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова. – Херсон, 2011. – 267 с. – Режим доступу : <http://lib.kherson.ua/>. – Назва з екрана.

Дата надходження до редакції: 13.01.2016 р.

УДК 373.5.091.212 : 159.923.2

Оксана МІЩЕНЯ,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто проблему формування самосвідомості молодших школярів у її історичному аспекті та в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Проаналізовано поняття «самосвідомість» молодшого школяра та доведено, що самосвідомість – це усвідомлення людиною себе як особистості, власної діяльності, стосунків з іншими

людьми, своїх дій та вчинків, їх мотивів, цілей, розумових, моральних, фізичних якостей тощо.

Ключові слова: самосвідомість, самопізнання, самооцінка.

В статтє рассмотрена проблема формирования самосознания младших школьников в историческом